

SZIGORÚAN TITKOS.
DÉLI OSZTÁLYNAK

A miniszterelnök ma délután fogadta M. Djilast, M. Dedijert⁸⁸ és a jugoszláv nagykövetet. Én is jelen voltam. M. Dedijer tolmácsolt.

A miniszterelnök azt mondta, hogy megkapta a jugoszlávok fegyverszállítási kérelmét, azt rokonszenvvel és sürgősen fontolóra fogják venni. Szükséges, hogy pontosan tudjuk, mik a kívánalmaik, ezért szívesen venné, ha ezekről a fontossági sorrendet is felvázolva listát szolgáltatnának. Ezt azután a saját igényeink, kötelezettségeink és a rendelkezésre álló forrásaink fényében megfontolnák. Mindössze ennyit ígérhet. Semmit sem garantálhat, mielőtt konkrét javaslatokat nem kap.

M. Djilas köszönetet mondott a miniszterelnöknek és remélte, hogy elvi döntés születik, mivel az ügy sürgős. Habár Jugoszlávia nem tagja a NATO-nak, az érdekeink azonosak. A listát a nagyköveten keresztül haladéktalanul rendelkezésre bocsájtják és várni fogják a választ. Megismételte, hogy az ügy sürgős, mivel terv alapján kell dolgozniuk [as they had to work to a plan] és remélte, hogy tudjuk, melyik oldalon állnak.

A miniszterelnök elismerését fejezte ki ezzel kapcsolatban. M. Djilas azt mondta, hogy nem szeretné rabolni a miniszterelnök idejét, mert a politikai kérdésekről már hosszabb megbeszélést folytatott velem, és nem volt köztünk nézeteltérés. Itt megjegyeztem, hogy a miniszterelnököt már a részletekbe menően tájékoztatták a megbeszélésünkről és ennek következtében teljesen tudatában van a jugoszlávok nézetének.

M. Djilas azt mondta, hogy ami az eljövendő hónapokat illeti, nehézségeknek néznek elébe. Különösen a nyersanyagszükségleteikben fognak hiányt szenvedni, amiről külön tárgyalnak. Azt mondta, hogy némely nehézségek adódnak az amerikai szállításokat illetően, habár le kívánja szögezni, hogy ezt egyáltalán nem kritikának szánja. A politikának semmi köze ehhez. Tudja, hogy nekünk is nehézségeink vannak a nyersanyagellátás terén.

A jugoszlávok igen elégedettnek tünnek, és az volt a benyomásom, hálásak voltak, hogy nem utasítottuk el a kérésüket, és hajlottak rá, hogy oly kedvezően és sejtetően [indicative] interpretálják a miniszterelnök válaszát, hogy amint értesülünk róluk, a kérelmeik teljesüljenek – figyelembe véve kötelezettségeinket és szállítási kapacitásunkat.

Ernest Davies
1951. február 2.

(PRO FO 371/95539 RY1192/38G)

⁸⁸ Dedijer, Vladimir (1914–1990) boszniai jugoszláv kommunista politikus. A II. világháború alatt a *Borba* („Harc”) – a Jugoszláv Kommunista Párt lapja – főszerkesztője. 1946-ban a jugoszláv delegáció tagjaként vett részt a párizsi béketárgyalásokon. 1952-től a Jugoszláv Kommunista Párt Központi Bizottságának tagja, a párt agitációs és propagandaosztályának szakértője, Tito hivatalos önéletrajzírója. 1955-ben Đilasszal együtt jugoszlávellenes propaganda-tevékenységgel vádolták meg, de csak a politikától tiltották el. 1959-ben Nyugatra emigrált. 1964-ben visszatért Jugoszláviába, majd az 1960-as évek végén végleg az Egyesült Államokban telepedett le.

Josip Broz Tito és Anthony Eden brit külügyminiszter megbeszélései
(részletek)

MEGBESZÉLÉS A KÜLÜGYMINISZTER ÉS TITO MARSALL KÖZÖTT A FEHÉR
PALOTÁBAN, BELGRÁDBAN 1952. SZEPTEMBER 18-ÁN, EBÉD ELŐTT

Jelen vannak:

Mr. Eden
Sir I. Mallet⁸⁹
Sir P. Dixon⁹¹
Mr. Shuckburgh⁹³
Mr. Cheetham⁹⁵
Mr. Priestman

Tito marsall
M. Kardelj⁹⁰
M. Vlahović⁹²
M. Bebler⁹⁴
M. Crnobrnja
M. Brilej
M. Petrić

⁸⁹ Mallet, Ivo (William) (1900–1988) brit diplomata. Karrierjét 1925-ben kezdte, 1951 és 1954 között jugoszláviai, 1954 és 1960 között spanyolországi nagykövet. Jugoszláviai nagykövetté kinevezésével a Szent Mihály és Szent György Rend lovagja lett, 1960-tól pedig a Brit Birodalmi Rend tagja.

⁹⁰ Kardelj, Edvard (1910–1979) szlovén származású, jugoszláv kommunista politikus. 1926-tól a JKP tagja. 1937–1943 között a Szlovéniai Kommunista Liga elnöke, részt vesz a népfelszabadító háborúban. 1945–1947 között a Venezia Giulia (szlovénul és horvátul: Julijska krajina) tartományról szóló olasz–jugoszláv tárgyalások jugoszláv részről történő vezetője. 1948-tól 1953-ig külügyminiszter, 1963 és 1967 között Jugoszlávia elnöke. A munkás öngazgatás teóriájának egyik kidolgozója volt.

⁹¹ Dixon, Sir Pierson (1904–1965) brit diplomata. 1943 és 1947 (1948?) között a külügyminiszter első személyi titkára. 1948 és 1950 között prágai nagykövet, 1950-től 1954-ig a külügyminisztérium helyettes államtitkára, 1954-től 1960-ig az Egyesült Királyság állandó képviselője az ENSZ-ben. 1960-tól 1964-ig párizsi nagykövet. A Szent Mihály és Szent György Rend lovag nagykereszteseinek tagja.

⁹² Vlahović, Velimir Veljko (1914–1975) montenegrói származású jugoszláv politikus. 1935-től a JKP tagja, harcolt a spanyol polgárháborúban (1937). Jelentős szerepet töltött be az Ifjú Kommunista Jugoszláviai Ligájában (*Savez komunističke omladine Jugoslavije*). 1941 őszétől a moszkvai Szabad Jugoszlávia Rádiót vezeti, 1944-től a *Borba* szerkesztője. A háború után tartalékos vezérőrnagy. 1950-ben a jugoszláv ENSZ-delegáció tagja, külügyminiszter-helyettes 1951–1952-ben, 1961-ben a jugoszláv delegáció tagja az el nem kötelezett országok első konferenciáján Belgrádban. Elnyerte a Nép Hőse Rendet 1953-ban.

⁹³ Shuckburgh, Sir Charles Arthur Evelyn (1909–1994) brit diplomata. 1933-ban lépett be a brit diplomáciai karba, korai éveiben szolgált Egyiptomban, Kanadában, Argentínában, Csehszlovákiában. 1951 és 1954 között a külügyminiszter első személyi titkára (*Principal Private Secretary to the Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs*). 1962-től 1966-ig Nagy-Britannia állandó képviselője az Észak-atlanti Tanácsban, 1966 és 1969 között Nagy-Britannia olaszországi nagykövete. 1969-ben nyugdíjba vonult, ezt követően természetvédelmi és humanitárius tevékenységekben vett részt.

⁹⁴ Bebler, Aleš Primož (1907–1981) szlovén származású jugoszláv politikus, 1927-től a Jugoszláv Kommunista Ifjúsági Szövetség, 1929-től a Jugoszláv Kommunista Párt tagja. Harcolt a spanyol polgárháborúban, majd Jugoszlávia megszállása után a németek ellen Szlovénia területén. Többek között az alábbi pozíciókat töltötte be: Szlovénia pénzügyminisztere, a JKP Központi Bizottsága Külkapcsolati Bizottságának titkára, szövetségi külügyminiszter-helyettes, a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság állandó ENSZ-képviselője.

⁹⁵ Cheetham, Sir Nicholas (1910–2002) brit diplomata. 1934-ben lépett be a brit diplomáciai karba, korai éveiben szolgált Görögországban, Mexikóban, Argentínában, 1948-ban kivonult a Vörös Hadsereg megalakulásának 30. évfordulójára rendezett ünnepségről Bécsben, miután Kurasov tábornok beszédében az Egyesült Államokat és Nagy-Britanniát Hitler segítségével vádolta a világháborúra való felkészülésben. 1959 és 1961 között az első nyugati követ Magyarországon. 1964 és 1968 között mexikói nagykövet. Nyugalományaiba vonulása után jelentős történetírói tevékenységet fejtett ki. A Szent Mihály és Szent György Rend parancsnoki keresztjének tulajdonosa volt.

(i) Általános helyzet

Miután a külügyminiszter átadta Churchill üdvözlését Tito marsallnak, a Kardelj-jel előzetesen megbeszéltek szerint, a *külügyminiszter* átfogó képet kívánt festeni a világ helyzetéről, Ófelsége kormányának szemszögéből. A szovjetek európai szándékaival kezdené. Ófelsége kormányának véleménye szerint nem valószínű, hogy az oroszok frontális támadást indítanak, de természetesen ezt is lehetőségként kell számba venni. Nagy-Britannia és szövetségesei ennek tudatában elrettentő céllal építik ki védelmi erőiket, habár az Észak-atlanti Szerződés erőinek lisszaboni programjában⁹⁶ foglaltakhoz képest nem tettek szert az eltervezett mennyiségű hadosztályra Európában, viszont ezen alakulatok is kielégítő mértékben növekszenek, amiről a külügyminiszter részletekkel is szolgált. Ami a légierőt illeti, átmenetileg hátrányban vannak, viszont Nagy-Britanniának már gyártósoron vannak kiemelkedően jó, új repülőgépei. Meggyőződésünk, hogy Európa tényleges védelme nem lehetséges Németország részvétele nélkül. Ezért fontosnak tartjuk, hogy az EVK-megállapodást⁹⁷ minden aláíró ország minél gyorsabban ratifikálja. Némelyik kormány (különösen a francia) lassúsága az aláírást illetően, nyugtalanít minket.

Ekkor *Tito marsall* közbevágott és megjegyezte, hogy a szovjet agresszió elleni védelem problémája Jugoszláviának is szívügye. Egyetért abban, hogy csökken a szovjet agresszió esélye, habár még mindig fennáll egy hajszálnyi esély [latent danger] a frontális támadásra. Viszont ez a veszély aktuálisan kevésbé fenyeget, mert az oroszok tisztelik az erőt és valószínűleg Európa erőgyensúlya egy éven belül stabilizálódni fog. Ugyanakkor a fenyegetett országoknak résen kell lenniük mind katonailag, mind politikailag, mivel az oroszok mesterei mindenfajta nézeteltérés kihasználásának. A marsall azon a véleményen van, hogy egy elhúzódozó fegyveres békeidőszak fog következni, amely idő alatt a világon felmerülő problémás kérdések megoldása nagyon lassan fog haladni. Ez idő alatt a védelmi intézkedések tekintetében semmilyen gyengéséget nem engedhetünk meg. Szerencsére az oroszok már nem ringatják magukat abban az illúzióban, hogy egy Jugoszlávia elleni támadás nem vezetne általános háborúhoz. Emiatt a marsall azt gondolja, hogy a Szovjetunió új, hosszú távú – külső és belső – nyomásgyakorlásra épülő politikát vezetett be Jugoszlávia ellen. Azt hiszik, propagandával és egyéb aknamunkával megbolygathatják az országot. De nincs igazuk, mivel az idő Jugoszláviát igazolja. A jugoszláv forrásokat javarészt a védelemre fordítják, s a nép egésze együttesen ellenáll az agressciónak, mint a hasonló célért küzdő nemzetek közösségének tagja. Anélkül, hogy bármilyen hivatalos paktumot kötne, Jugoszlávia szoros együttműködés kialakításán szorgoskodik szomszédjaival. A marsall Görögországot és Törökországot hozta fel példaként,⁹⁸ s hozzáteszi, hogy az sem kerüli el a figyelmét, hogy Olaszország felé szükséges

⁹⁶ Lisszaboni konferencia, 1952. február 20–25. A tanácskozáson 14 ország 35 minisztere vett részt. Ekkor fogadták el a Görögország és Törökország csatlakozásáról szóló döntést. Megegyeztek abban, hogy a kollektív védelem mellett a szervezet feladata a béke, stabilitás és a jólét megőrzése a térségben.

⁹⁷ Európai Védelmi Közösség, 1952-ben, francia kezdeményezésre létrehozott szövetség, amelyet az amerikai hegemóniát és a német újra felfegyverkezés okán kialakult aggodalmakra történő válaszként értelmezhetünk. Az aláírók Franciaország, Németország, Olaszország, Belgium, Hollandia és Luxemburg voltak. A terv négy év előkészület után végül nem valósult meg, mivel a francia nemzetgyűlés nem ratifikálta az egyezményt.

⁹⁸ 1954-ben kötötték meg az ún. II. Balkán-paktumot. 1949-ben Jugoszlávia megszüntette a görög partizánok támogatását, 1952-ben pedig Görögország és Törökország egyazon szövetség, a NATO tagjai lettek, így elhárultak a három balkáni állam együttműködése előtti akadályok. 1953. február 28-án barátsági szerződést kötöttek, ezt 1954. augusztus 9-én katonai szövetséggé bővítették. Ez utóbbi értelmében bármely tagállam háborúba sodródása esetén a másik kettő köteles a segítségére sietni. A cél Jugoszlávia nyugati szövetségi rendszerébe való bekapcsolása volt, mint egyfajta „kültag”. Valójában azonban inkább Jugoszlávia érdekeit szolgálta, hiszen egy ellene irányuló szovjet támadás esetén a teljes Nyugatot rántotta volna bele a háborúba a két NATO-tagállam által. A szerződés sosem működött igazán tökéletesen, végül 1960. június 21-én felbontották.

közeledniük. Ezt viszont vég nélkül megnehezíti a trieszti kérdés.⁹⁹ Tito szerint emiatt ezt a problémát jelen állás szerint jegelni kell [ought to be shelved], s az olasz–jugoszláv együttműködést más, fontosabb területeken kell keresni. Ha Olaszország elfogadná ezt a nézetet, a marsall semmi problémát nem látna abban, hogy – Görögországhoz és Törökországhoz hasonlóan – vezérkari szintű megbeszéléseket folytassanak Olaszországgal, s együtt munkálkodjanak a közös, jó kapcsolat kialakításáért.

(ii) Olasz–jugoszláv kapcsolatok és Trieszt

A külügyminiszter azt mondta, hogy egyetért a marsall által felvázolt általános képpel. Nagyra értékeljük a jugoszláv védelmi törekvéseket és őszintén szeretnénk segíteni, amennyire korlátozott erőforrásaink ezt megengedik. Tiszta szívünkől támogatjuk Jugoszlávia együttműködését Görögországgal és Törökországgal, ahogy mindig is bátorítottuk ezt. A külügyminiszter azonban nem ért egyet azzal, hogy Signor De Gasperi¹⁰⁰ könnyen mellőzhetné a trieszti kérdést. Olaszország belpolitikai helyzete ezt nem teszi lehetővé. Európai szemszögből nézve Olaszország problémáit, [a külügyminiszter] aggódik, hogy a következő olasz választásokon¹⁰¹ Signor De Gasperi manőverezési képessége meg fog bicsaklani [being crippled] a neofasiszták előretörése miatt. Signor Togliatti¹⁰² előretörése sem kívánatos. A külügyminiszter biztos abban, hogy Signor De Gasperi a számukra legmegfelelőbb vezető Olaszország élén, és őszintén szeretné a trieszti probléma rendezését. A külügyminiszter ezután teljes egészében idézte a témába vágó üzenetet, amit Mr. Achesontól¹⁰³ szeptember 10-én kapott.

Tito marsall azt mondta, hogy addig nem lát megnyugtató lehetőséget a kétoldalú párbeszédre, amíg Olaszország ragaszkodik a háromhatalmi deklarációhoz.¹⁰⁴ Teljesen megérti Signor De Gasperi belpolitikai nehézségeit, de attól tart, hogy nagyrészt az olasz kormány felelős azért, hogy a trieszti probléma ekkorára dagadhatott. Ők [az olaszok] eddig is a gátlás-

⁹⁹ 1945. június 9-én Belgrádban kötött megállapodást Jugoszlávia, Nagy-Britannia és az Amerikai Egyesült Államok. A megállapodás értelmében az ún. Júliai tartományokat A és B megszállási zónára osztották. Az A zóna (Trieszt, Görz – Gorizia, Gorica – körzetén kívül Pula városa is) a szövetségesek, míg a délebbi B zóna jugoszláv fennhatóság alá került. A Morgan-vonal képezte a két zóna határát. 1947. február 10-én Jugoszlávia megkapta a teljes B zóna mellett Pulát is. Ezt követően létrehozták a Trieszti Szabad Területet, melyet ugyancsak A és B részre osztottak. 1954. október 5-én a londoni egyezmény értelmében felosztják a Trieszti Szabad Területet (olaszul: *Territorio libero di Trieste*, szlovénul: *Svobodno tržaško ozemlje*, horvátul: *Slobodni teritorij Trsta*), melynek következtében az A zóna Olaszországhoz, a B zóna Jugoszláviához került. A vitás kérdést végül majd az 1975. november 10-én megkötött osimói olasz–jugoszláv egyezmény zárja le, ekkor születnek meg a mai határok.

¹⁰⁰ De Gasperi, Alcide (1881–1954) dél-tiroli olasz kereszténydemokrata politikus, Olaszország 44. miniszterelnöke 1945–1953 között. Bel- és külügyminiszteri posztot is betöltött, utóbbit két alkalommal. Az Európai Szn- és Acél-közösség Főtanácsának második elnöke is volt.

¹⁰¹ Az 1953. június 7-én megtartott választás után a Kereszténydemokrata Párt megőrizte első helyét, s De Gasperi alakíthatott kormányt, azonban jelentős (8,4%-os) szavazatvesztést könyvelhetett el. A választás jelentős újfasiszta, monarchista és szocialista előretörést hozott, a kommunisták pedig szerény mértékben növelni tudták arányukat és megőrizték a második legerősebb párt szerepét. Augusztus 2-án végül le is kellett mondania De Gasperinek.

¹⁰² Togliatti, Palmiro (1893–1964) olasz szocialista, majd kommunista politikus, 1945–1946 folyamán a De Gasperi-kormány igazságügy-minisztere. 1964-től város viseli a nevét a Volga partján.

¹⁰³ Acheson, Dean Parker (1893–1971) 1949–1953-ig Truman kormányában külügyminiszter. Részt vett a Marshall-terv kidolgozásában. A hidegháborús szembenállás amerikai külpolitikájának meghatározó alakja volt. A Truman-doktrína kidolgozásában is fontos szerepet játszott.

¹⁰⁴ A Szovjetunió 1947-ben 12 kormányzó kinevezését utasította el a Trieszti Szabad Területen, ezért a három szövetséges hatalom közleményt adott ki 1948. március 20-án, amelyben a teljes terület olaszoknak való átadására tettek javaslatot. Miután a szovjet–jugoszláv konfliktus eskalálódott, ez lekerült a nyugat hatalmak napirendjéről. Az 1954. október 5-én Londonban tartott négyhatalmi konferencián – az Egyesült Királyság, az Egyesült Államok, Jugoszlávia és Olaszország részvételével – megegyeztek abban, hogy az A zónát Olaszország, a B zónát pedig Jugoszlávia kapja meg (londoni memorandum).

talán agitációra ösztönöztek, és a megegyezés, valamint az együttműködés terén nem álltak elő konkrét javaslatokkal. Az sem helyénvaló, hogy a trieszti rendezés az olasz belpolitikában szerepet játszóktól függjön. Ami Jugoszláviát illeti, nem áll módjában további áldozatokat hozni. A világon sehol sincs olyan kormány, amely annyira a közhangulattól függne, mint Jugoszláviában. A jugoszláv emberek a háború óta hozzászórtak, hogy olyan rezsim van hatalmon, amely a kívánságaik alapján cselekszik. Ennélfogva korlátozott, hogy Jugoszlávia Trieszt kapcsán mekkora engedményt ajánlhat Olaszországnak. Ennek ellenére a jugoszlávok különböző konkrét javaslatokkal álltak elő. Kondomíniumot¹⁰⁵ javasoltak. Jugoszlávia szintén hajlandó feladni Capodistriát, Izolát, Piranót, de ezért cserébe meg kell kapnia Zaulét, Skedenjét. Abba pedig soha nem egyezik bele, hogy egy összefüggő itáliai területsáv kapcsolja össze Trieszt városát Capodistriával stb. Másrészt Jugoszlávia hajlandó az olaszok felé biztosítani a vasúti és közúti összeköttetést Trieszt városa és Monfalcone között. Jugoszlávia számára azonban a jelen körülmények között szóba sem jöhet, hogy népszavazást tartsanak a [Trieszti] Szabad Területen, amely annyit szenvedett a fasiszta elnemzetlenítés politikájától.

A külügyminiszter válaszában elismerte, hogy a Marsall ugyanolyan kapcsolatra törekszik Olaszországgal, mint Görögországgal és Törökországgal. De a trieszti egyezség nélkül ez nehezen értelmezhető gyakorlati politikai lépésként.

Tito marsall elismerte, hogy jelenlegi politikájuk esetleg a valóságtól elrugaszkodottnak tűnhet, de meg van győződve afelől, hogy mindez megmutatja jó szándékukat egy olyan megoldásra, amely eddig páratlan módon hiányzott. Ha az olasz kormány őszintén együttműködne a megoldás keresésében, s Triesztből a választási kampányban nem csinálnának tényt, a jugoszlávok nem aggódnának az újfasiszta és a kominformos lármázás [rant] miatt.

A külügyminiszter azt mondta, nem hiszi, hogy a területi kérdéseket illetően olyan nagy lenne a különbség az olasz és a jugoszláv álláspont között. Személy szerint nem szeretne konkrét megoldást ajánlani, de előnyben részesítené, ha közvetlen párbeszéd formájában egyeznének meg az egész terület megosztásáról.

Tito marsall megismételte, hogy az ehhez fogható megbeszélések sehova sem vezetnek, ha Olaszország kiindulásként a háromhatalmi deklarációra helyezkedne.

A külügyminiszter emlékeztette [Titót] arra, hogy nem ő a szerzője a deklarációnak, Tito marsallnak meg kell értenie, hogy Őfelsége kormánya ezt a nyilvánosság előtt nem vonhatja vissza. Habár az előző uralkodó kormánya [His late Majesty's Government] 1951. március 15-én nyilvános nyilatkozatban megerősítette, hogy továbbra is támogatják [maintain] a háromhatalmi deklarációt, vagyis hogy „megbékélés révén történő megegyezéssel” [kell rendezni a kérdést]. Ez önmagában arra utal, hogy Őfelsége kormánya a területmegosztást preferálja, szemben azzal, hogy az egész területet Olaszországnak adja. A külügyminiszter ezután megismételte azt a garanciát [assurance], amit Tito marsallnak a három nagykövet augusztus 18-án adott, miszerint amennyiben az olasz és a jugoszláv kormányok kölcsönösen elfogadható egyezségekre jutnak, Őfelsége kormánya kész nyilvános nyilatkozatot adni arról, hogy nem létezik területi probléma Olaszország és Jugoszlávia között, s egyik ország részéről sem támogatnának olyan elképzelést, amely az olasz békeszerződésben vagy a jelen megegyezésben foglaltakon túl további területi változást helyezne kilátásba.

A külügyminiszter azt mondta, biztos abban, hogy Jugoszlávia nagy lehetőséget mulasztana el, ha az olasz választások előtt nem törekedne a kérdés területi megosztás mentén történő rendezésére, amit aztán az Egyesült Királyság, az Egyesült Államok és Franciaország jóváhagyna.

Tito marsall azt mondta, hogy egy későbbi megbeszélésen szeretne visszatérni a trieszti

¹⁰⁵ Latin eredetű kifejezés, jelentése közös uralom, fennhatóság. Jelen esetben Jugoszlávia és Olaszország Trieszt feletti közös ellenőrzését érthetjük alatta.

kérdésre. Jugoszlávia soha nem egyezne bele egy olyan megoldásba, amelyet külső erők kényszerítenek rá és mélyen bizalmatlan marad az olasz irredentizmussal szemben.

(iii) Szovjet–kínai kapcsolatok

A *külügyminiszter* azt mondta, épp most kapott egy arra utaló táviratot, hogy Nagy-Britannia és az Egyesült Államok becslései a moszkvai szovjet–kínai csúcstalálkozóról¹⁰⁶ egyeznek. Nyilvánvalónak tűnik, hogy Mandzsúriában az oroszok állnak nyerésre [had got the best of the bargain]. Habár nyilvánvalóan beleegyeztek, hogy az év végén visszaadják a mandzsúriai vasutat Kínának, azonban Port Arthur és Dairen [ma: Dailan] szovjet megszállását határozatlan időre meghosszabbítanák.¹⁰⁷ Röviden, a kínai pozíció a Szovjetunióval szemben sokkal gyengébb lesz, mint 1950-ben volt.

Tito marsall egyetértett a megállapítással.

(iv) Németország

Tito marsall azt mondta, hogy Németországgal kapcsolatban a jugoszláv kormány több mint egy évvel ezelőtt jól körülhatárolt álláspontot fogalmazott meg. Úgy gondolják, hogy a nyugatnémet megszállásnak amint lehet, véget kell vetni; a szövetségi kormánynak egy bizonyos határig megengedhetik az újrafegyverkezést, s arra kellene ösztönözni őket, hogy foglalják el helyüket a nyugati közösségben. A demokráciának nagyobb esélye van a túlélésre, ha Nyugat-Németország minél hamarabb egyenlő jogokat szerez.¹⁰⁸ Ezekben a pontokban a jugoszláv kormány határozottnak helyesli a brit álláspontot. Azonban Németország végleges egyesítése már sokkal nehezebb kérdés. A marsall azt gondolja, hogy az idő Oroszország ellen dolgozik, s a kelet-németországi közhangulat egyre jobban szovjetellenessé válik. Fontos, hogy ezt az oroszok ellen fordítsák [turn the tables on], hogy pl. az egyesüléssel, fegyverkezéssel kapcsolatban saját szlogenjeiket fordítják ellenük.

(Ennél a pontnál az ülést ebédszünet miatt felfüggesztették.)

(v) Trieszt és katonai tervek

A külügyminiszter Tito marsallal folytatott megbeszélése során az utóbbi az iránt érdeklődött, hogy Mr. Acheson szeptember 10-i üzenetében összeköti-e a trieszti kérdést bizonyos, a katonai tervezésre vonatkozó javaslatokkal.

A *külügyminiszter* azt felelte, hogy ez nincs így. Mind mi, mind az amerikaiak úgy érezzük, hogy haditerveket kell készítenünk, de tartunk attól, hogy az addig nem lenne kellően hatékony, amíg a trieszti kérdés miatt nem tisztázódnak az olasz–jugoszláv kapcsolatok.

A *marsall* nem fejtett ki más véleményt.

¹⁰⁶ 1952 augusztusában érkezett Moszkvába a kínai kormányfő, Csou En-laj, ahol szeptember közepéig tárgyalt Sztálinnal a vitás kérdéseikről. A baráti viszony kifejezésén kívül a Szovjetunió átengedte Kínának az addig közösen üzemeltetett ún. „mandzsúriai vasútvonalat”, de a megegyezés szerint a Sárga-tengerbe benyúló Port Arthur kikötőjét továbbra is közösen használhatták.

¹⁰⁷ Ez nem így történt, 1950-ben átadták a szovjetek a kínaiak részére a területet.

¹⁰⁸ A koreai háború kitörése okán felmerült Nyugat-Németország felfegyverzése. Adanauer már 1950 augusztusában felajánlotta Németország részvételét egy Nyugat-Európa ellen irányuló támadás kivédésében, ha megszüntetik a szövetségesek és Németország közötti hadiállapotot, és elismerik, hogy a Németországban állomásoztatott csapatok célja a külső támadás elhárítása. 1950 szeptemberében az amerikai, angol, francia külügyminiszterek a New York-i konferencián meg is állapodtak abban, hogy a nyugat-európai hadseregben a nyugatnémetek is részt vehetnek. Mivel az EVK-szerződés nem jött létre, végül 1955. május 6-án lett a NATO tagja az NSZK, s vált *de jure* is megalapozottá az NSZK felfegyverzése.